

зокрема, знання іноземної мови. Більшість академічних програм обмінів, стажувань розраховані на тих, хто володіє достатнім рівнем мови для спілкування і здійснення самостійних досліджень, роботи з інформаційними джерелами. Другим чинником можна вважати професійні здобутки і вміння їх гарно викласти на папері та при усному спілкуванні. Зарубіжних партнерів цікавлять наші студенти, які адаптовані до роботи за кордоном, і володіють багатьма якостями, такими як: комунікабельність, здібності до навчання, достатня базова фахова підготовка, здатність аргументувати свої дії. Третім чинником є професійні та особисті контакти. Ще одним чинником, який може виявитися інколи важливішим за три попередні — це ініціативність. Щоб щось отримати, треба щось зробити і робити це періодично, регулярно. Зарубіжна практика свідчить, що з більшою ймовірністю запрошення отримують дві категорії: ті, хто вперше приймає участь у міжнародних програмах і ті, хто зарекомендував себе як фахівець. Для першої категорії — це шанс, для другої — винагорода за старання.

Тому, з метою розширення міжнародного співробітництва і мобільності студентів потрібно посилювати інформаційне забезпечення університету щодо програм студентського обміну, залучення студентів до участі у програмах на отримання грантів.

9. Сучасний випускник повинен бути готовим до вимог ринку праці — бути гнучким, динамічним, здатним змінити свою спеціальність у випадку необхідності.

*С. І. Шимон, канд. юрид. наук, доц.,
кафедра цивільного та трудового права*

РОЛЬ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

Питання практичної підготовки студентів-правознавців не є новим для системи вітчизняної юридичної освіти. Науковці й педагоги переймалися ним ще сто років тому, про що свідчать слова відомого професора — юриста А. Люблинського, котрий ще в 1901 р. відмічав, що при першому бажанні застосувати свої знання на практиці випускники юридичних факультетів виявляються безпомічними і потребують указівок сторонніх осіб, часом у самих азах

юридичної практики. Саме в ті часи група науковців виступила з пропозицією створити на юридичних факультетах аналоги медичних клінік, де б студенти отримали можливість безпосередньо зіткнутися з особами, що потребують юридичної допомоги, та вже в університеті побачити право в його дії у реальному житті.

Отже, ідея юридичної клінічної освіти не є новітньою і має давню історію, оскільки виникла майже одночасно в Росії, Німеччині та США ще на межі XIX—XX ст. як наслідок обговорення питання готовності випускників юридичних факультетів до практичної діяльності. Внаслідок схожості за організацією, способами діяльності та цілями з медичними клініками було визнано доцільним використовувати назву «юридична клініка»; уперше ж цей термін застосував німецький професор Фроммгольд ще в 1899 р.

Розвиток клінічної юридичної освіти у світовій практиці дуже різноманітний, в ньому вирізняють кілька періодів; нинішній характеризується її соціальною напрямленістю. Цей принцип як основний у діяльності вітчизняних юридичних клінік було закріплено ще на зорі їх становлення на початку минулого століття. Вже тоді юридичні студентські клініки стали особливим видом благодійництва для бідного населення, яке потребувало юридичної допомоги, оскільки послуги в них надавалися безоплатно.

На сьогодні в практиці багатьох країн юридична клінічна освіта є обов'язковою складовою навчального плану студента-юриста, у деяких — закріплена у вигляді окремої дисципліни. У багатьох ВНЗ засновано постійні посади для керівників (викладачів) юридичної клініки.

У системі вітчизняної вищої правової освіти відродження студентських юридичних клінік почалося не так давно.

При юридичному факультеті КНЕУ на сьогодні діє студентська юридична клініка «Соціальна справедливість». Клініку було створено у 2002 р. за підтримки редакції газети «Голос України», вона діяла «за межами» КНЕУ (їдеться про місцезнаходження приміщення ділового центру клініки) за принципом так званого дистанційного консультування. Тобто основними формами роботи студентів були відповіді на письмові запити громадян, що звертаються за юридичними консультаціями.

У 2004/2005 навчальному році студентську юридичну клініку було реформовано; нині вона функціонує безпосередньо в університеті; у ній організовано ведення живої роботи з клієнтами, ведеться безпосередній прийом і юридичне консультування громадян. Структурний підрозділ клініки продовжує діяти при редакції газети «Голос України».

Наша юридична клініка має загальне спрямування: приймаються справи та надаються консультації з різноманітних питань. Досвід свідчить про те, що переважають звернення громадян з проблемами, пов'язаними з трудовим, сімейним, житловим, цивільним, цивільним процесуальним правом. Основними клієнтами клініки є громадяни пенсійного віку, ветерани війни, інваліди, багатодітні та самотні матері. За 10 місяців роботи клініки студентами під керівництвом викладачів розглянуто 260 звернень громадян.

Основні підходи в організації діяльності студентської юридичної клініки юридичного факультету КНЕУ зводяться до наступного:

- безоплатне надання юридичних послуг у реальних справах особам, які в іншому випадку не в змозі були б отримати доступ до таких послуг (йдеться про соціально незахищені верстви населення: малозабезпечені громадяни, особи пенсійного віку);

- прийняття в клініку студентів, котрі як мінімум пройшли відповідний базовий курс навчання з фундаментальних дисциплін (3—4 курс);

- організація проходження студентами магістерського рівня навчання юридичної практики в клініці;

- організація роботи студентської юридичної клініки у формі особливого методу — навчання студентів у процесі практики під керівництвом викладачів факультету — кураторів (та консультантів) юридичної клініки.

Разом з тим, в організації діяльності студентських юридичних клінік існує низка проблем. Перша з них — як вмонтувати роботу в клініці у навчальний план студента? На сьогодні для студентів магістерського рівня програму переддипломної (юридичної) практики сплановано з розрахунку обов'язкової участі студента-магістра в діяльності клініки впродовж одного з трьох періодів. Таким чином, робота в клініці вписується в навчальний план магістра. Однак, на мою думку, за наявності альтернативної бази практики, де є можливість займатися реальними юридичними справами, залучення до участі в клініці таких студентів не зовсім доцільне.

Щодо студентів бакалаврського рівня навчання — а це основний склад клініцистів — їх участь в юридичній клініці не відображена у навчальному плані і виконується виключно на добровільних засадах у позанавчальний час, понад загальне навантаження студентів. Діяльність викладачів-кураторів юриди-

чної клініки також ведеться на громадських засадах у позанавчальний час.

Друга проблема полягає в питанні, чи має бути робота в клініці обов'язковою складовою навчального процесу? На етапі становлення роботи студентських клінік юрфаку до участі в їх діяльності залучалися всі бажаючі студенти. Подальший їх розвиток можливий за двома напрямками: 1) відбір студентів за певними критеріями; 2) надання можливості (або навіть обов'язковості) проходження кожним студентом курсу клінічної освіти з метою підвищити якість фахової підготовки, виробити практичні навички. Однак, в останньому випадку постає низка додаткових проблем: забезпечення навчаючого компоненту юридичної клініки для всіх студентів; різний рівень надання послуг студентами, що залежить від успіхів кожного з них у навчанні; не гарантованість якості послуги, яка надаватиметься студентом, котрий буде працювати у клініці «під примусом», а не за бажанням, тощо.

Як бачиться, виправданим є відбір студентів, котрі працюватимуть в юридичній клініці, з урахуванням таких показників, як опанування основних теоретичних курсів, відповідні успіхи у навчанні, а головне — особисті моральні якості — відповідальність, дисциплінованість тощо.

Виникають питання й щодо спеціалізації юридичної клініки? Чи мають прийматися до розгляду справи різних категорій, чи слід обмежити сферу діяльності певними галузями права (наприклад, цивільне право та процес, трудове, право соціального забезпечення). На початковій стадії діяльності юридичної клініки, на мою думку, саме її загальний напрямок дозволяє забезпечувати навчальну складову (достатню кількість справ), у подальшому ж можлива спеціалізація.

Ще однією з проблемних задач є визначення ступеня складності справ, котрі можуть вирішуватися студентами юридичної клініки. На сьогодні ми приймаємо до розгляду всі заяви, які надходять від клієнтів клініки. На мою думку, куратори клініки обов'язково повинні проводити відбір справ, котрі є посильними для студентів відповідно до їхньої професійної підготовки. Це зумовлює й проблеми психологічного характеру, адже клініцист у певних випадках повинен відмовити людині, котра звертається за допомогою. Проте, слід мати на увазі, що в організації діяльності клініки повинні переважати навчальні цілі.

Які ж переваги має юридична клініка перед іншими активними (інтерактивними) методиками навчання, та зокрема тими, що спрямовані на формування практичних умінь та навичок?

По-перше, індивідуалізація процесу навчання. Викладач — куратор клініки на протязі семестру чи навчального року працює індивідуально з кожним із групи студентів. Разом з тим, діяльність студентів у юридичній клініці може передбачати: участь в періодичних спеціально організованих заняттях в межах спеціального юридичного курсу (дисципліни); проведення зустрічей у малих групах для обговорення проблем ведення справ, обміну досвідом, прийняття спільних рішень тощо.

По-друге, участь у клініці включає види роботи, аналогічної до типової професійної діяльності юриста, тобто: ведення прийому громадян, їх інтерв'ювання, ознайомлення з реальними правовими документами, пошук інформації, аналіз правових норм, складання необхідних юридичних документів, надання консультацій.

По-третє, виконується справжня юридична і суспільно корисна робота. Студенти під керівництвом викладача розбирають не штучні чи застарілі юридичні казуси, а надають допомогу реальним людям, займаються живими, ще не вирішеними справами.

По-четверте, досягається максимальний ефект засвоєння матеріалу, завдяки стадіям здобуття і використання знання: вивчення конкретної правової норми (групи норм), їх тлумачення, аналіз, застосування до конкретних життєвих обставин, обґрунтування рішення і передача засвоєної інформації іншій особі (клієнту клініки) — у процесі консультування.

Діяльність студента в юридичній клініці сприяє одночасному виробленню організаційних, комунікативних та професійних навичок.

У загальному ж ефект від юридичної клініки забезпечується тим, що клінічна освіта — це метод навчання. Студентові пропонується реальна проблемна ситуація, для її вирішення він вимушений мобілізувати свої інтелектуальні та організаційні можливості: застосувати вже наявні знання, знайти джерела для одержання додаткової інформації, засвоїти її, проаналізувати обставини справи через призму знання і запропонувати юридично і теоретично обґрунтоване практичне рішення.

Від нього вимагається найвищий рівень відповідальності, оскільки проблема вирішується не в межах ролівої гри, а в реальному житті і має істотні наслідки для долі конкретної людини — клієнта клініки. Усвідомлення цього сприяє виробленню у студента, окрім професійних, низки людських якостей, необхідних у діяльності юриста: поваги до людей і вихованості (при спілкуванні з клієнтом); уважності і скрупульозності (при вивченні чи складанні юридичних документів); співчутливості (усвідомлення

важливості справи для конкретної людини, її долі); коректності і виваженості, відчуття справедливості, моральності тощо. І саме це, останнє, на мою думку, є найголовнішою перевагою такого методу навчання. Студент не може залишатися байдужим до того, чи вирішить він проблему, він співчуває, усвідомлює значення результатів своєї роботи і усвідомлює призначення професії юриста — допомагати.

Відомо, що нині у сфері практичної фахової юридичної діяльності існує чимало негативних тенденцій, що призводить до втрати правниками професіоналізму та приниження ролі юриста у суспільстві. Не секрет, що на тлі безмежної кількості наявних на всіх щаблях суспільства правопорушень, деякі юристи також нехтують фундаментальними принципами професійної правової діяльності, та не вважають негідним відступити від закону, обстоюючи власні позиції. У цих умовах наше завдання спрямувати діяльність юридичної клініки на виховання прогресивних юристів, провідників ідеї верховенства права, справедливості та гуманності.

Основний сенс юридичної клінічної освіти полягає в тому, що вона дозволяє використовувати випробовану багатолітнім досвідом інших країн універсальну методіку, завдяки якій студент стає суб'єктом (а не об'єктом) навчання і набуває фахових і моральних якостей професіонала, до чого, власне, ми і прагнемо.

Т. Г. Яременко, старш. викл.,
кафедра української мови та літератури

КУЛЬТУРОМОВНА СТРАТЕГІЯ ПРОФІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мовна майстерність, стилістичне чуття слова, доречне використання варіантних мовних норм сприяє досягненню комунікативної гармонійності, ілюструє тісний зв'язок між культуромовними студіями й дослідженнями з комунікативної лінгвістики, інтегрує їх до кола актуальних напрямів не тільки гуманітарної, а й економічної освіти. Вироблення, уніфікація, послідовна кодифікація норм української літературної мови, як відомо, становить складний соціально-політичний, психологічний і лінгвістичний процес, що не йде прямолінійно з певною інтенсивністю та швидкістю, оскільки в його основних тенденціях своєрідно переплітаються системно-мовні, узусні та суто мовні чинники[1, с. 51].